

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปรวิษณานอกจากจะเป็นการขบคิดเพื่อเข้าใจและค้นหา คำตอบแล้ว ปรวิษณายังเป็นแนวคิดที่มุ่งไปสู่ความเข้าใจใหม่ ๆ เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของ มนุษย์ ในทำนองเดียวกับศิลปะซึ่งเป็นการสร้างสรรค์เพื่อเสนอแนวทางใหม่แห่งความเป็น อยู่ของมนุษย์ ปรวิษณาจึงเน้นถึงการแสวงหา และศิลปะจะเน้นถึงการแสดงออก แต่ปรวิษณา และศิลปะก็ยังมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และมีการใช้ความคิดในการสร้างสรรค์ออก มาเป็นผลงาน เพราะฉะนั้นจุดมุ่งหมายของศิลปะจึงมิใช่แสดงรูปแบบออกมาเท่าที่คนสามัญ จะสัมผัสได้เท่านั้น แต่ยังแสดงถึงรูปของความคิดที่ศิลปินรู้สึกตอสิ่งนั้น ๆ แทรกอยู่ในสิ่ง ที่มีความเป็นจริง ศิลปะอันสูงจึงแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันละเอียดอ่อนที่ซ่อนอยู่ภายใน แฉงไว้ด้วยสารัตถ์ประโยชน์นานาประการ ศิลปะจึงส่งผลให้มนุษย์เกิดปิติชื่นในทางสติปัญญา เช่นเดียวกับปรวิษณา ดังนั้นสุนทรียชาตที่ศิลปินพบกับแนวความคิดทางปรวิษณาที่ศิลปินเล็ง เห็น จึงเป็นประเภทเดียวกัน แต่มองจากมุมมองและมีการแสดงออกที่ต่างกัน ปรวิษณาและศิลปะ จึงต่างก็สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะแวดล้อมทางสังคม การเมือง ความคิด และศาสนาของ สังคมในแต่ละยุคได้เป็นอย่างดี

อีกประการหนึ่งเราเห็นได้ว่า ทั้งนักปรวิษณาและศิลปินยอมแสดงออกถึงความรู้สึก นึกคิดของตนอย่างแท้จริง จากปัญหาที่เขามองเห็นและคำตอบที่เขาค้นพบนั้น ย่อมเป็นส่วน หนึ่งในชีวิตของเขาเอง ทั้งนักปรวิษณาและศิลปินจึงมิได้ถูกบังคับหรือฉีใจในการกระทำแต่ ประการใด แต่พวกเขาจะกระทำด้วยความพึงพอใจและเต็มใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะ กรรรมนั้น เราจึงพบว่าสภาวะแวดล้อมทางปรวิษณาและศาสนามีอิทธิพล เป็นอย่างมากต่อความ

คิดของศิลปิน การศึกษาปรัชญาในศิลปะจึง เป็นการวิจัยถึงปัญหาปรัชญาในงานสร้างสรรค์ของศิลปิน แทนที่จะวิจัยจากหนังสือปรัชญาตั้งที่กระทำกันอยู่ทั่วไป ถึงแม้ว่าศิลปินส่วนมากจะไม่ได้เรียนปรัชญาอย่างจริงจัง แต่ศิลปินยอมผลิตผลงานจากแรงบันดาลใจ ซึ่งแรงบันดาลใจเหล่านี้ยอมมาจากความเชื่อถือ หรือความรู้สึกลึกซึ้งที่คล้ายคลึงกับบุคคลอื่นในสังคมนั้น ปรัชญาของศิลปินจึงมีลักษณะใกล้เคียงกับปรัชญาของคนทั่วไปมากกว่าปรัชญาของนักปรัชญาประจำสมัย ศิลปินจึงเปรียบได้กับตัวแทนปรัชญาของคนทั่วไปในสมัยของตน

จากการวิเคราะห์งานศิลปกรรมที่สำคัญของไมเคิลแองเจโล เราเห็นได้ว่าลัทธิปรัชญาของกรีกและโรมันได้กลับมาเป็นที่นิยมแพร่หลายอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะลัทธิมนุษยนิยม ซึ่งมีหลักแห่งความคิดในการให้ความสำคัญแก่ปัจเจกชน อีกทั้งยกย่องคุณค่าของมนุษย์ทั้งในค่านิยมและการกระทำ ในบรรดาแนวคิดของลัทธิมนุษยนิยมที่ไมเคิลแองเจโลได้ให้ความสนใจมากที่สุดคือปรัชญาพลาโตใหม่ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างสูงต่อผลงานในทางศิลปกรรมของเขา เพราะจากงานศิลปกรรมของไมเคิลแองเจโลนั้น เราจะพบว่าล้วนเป็นภาพมนุษย์ที่มีความงามและความสมบูรณ์ทางร่างกาย ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลทางความคิดของพลาโตใหม่ที่ว่า "มนุษย์ถูกสร้างจากฉายาของพระเจ้า และเหมือนกับองค์จริงของพระองค์" ภาพพระเจ้าจึงถูกสร้างให้มีรูปลักษณะในแบบของมนุษย์ เช่นภาพพระเจ้าในงานจิตรกรรมเพดานที่โบสถ์ซิสทีน ภาพพระเจ้าในงานจิตรกรรมฝาผนังที่มีชื่อว่า "การตัดสินครั้งสุดท้าย" ภาพทั้งหลายเหล่านี้ต่างมีลักษณะของมนุษย์ที่มีความถูกต้องทางกายวิภาคศาสตร์ ภาพของวีรบุรุษและบุคคลต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ยอมแสดงให้เห็นถึงการศึกษาด้านกายวิภาคเป็นอย่างดี นั่นคือการนำเอาวิชาสรีรศาสตร์มาใช้ในงานศิลปะ ทำให้งานที่ได้ออกมามีลักษณะถูกต้องตามความเป็นจริงมากขึ้น และแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อคุณค่าของมนุษย์

นอกจากไมเคิลแองเจโลจะให้ความสนใจต่อการนำรูปแบบมนุษย์มาเป็นเนื้อหาสำคัญในงานศิลปกรรมแล้ว ทฤษฎีในเรื่องความงามของพวกพลาโตใหม่ ก็มีอิทธิพลสำคัญในการสร้างสรรค์งานของเขาทำให้งานประติมากรรมที่มีชื่อว่า "ปิเอตา" งานประติมากรรมควาด และงานจิตรกรรมที่โบสถ์ซิสทีน ฯลฯ มีความงามเป็นอันมาก แต่ความ

งามของศิลปกรรมเหล่านี้มิใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบธรรมชาติเพียงอย่างเดียว แต่ทว่าเกิดจากตัวไมเคิลแองเจโลเองที่ได้สร้างแนวความคิดในเรื่องความงามนั้นขึ้นมา ความสามารถนี้เราเรียกว่าพุทธิปัญญา ซึ่งไมเคิลแองเจโลเชื่อว่าพระเจ้าทรงประทานเฉพาะบุคคลบางคนเท่านั้นไปเพื่อสามารถมองเห็นความงามและความกลมกลืนได้อย่างลึกซึ้ง นักปราชญ์ผู้เผยแพร่วัฒนธรรมลาโตใหม่ในสมัยเรอเนสซองส์ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับพุทธิปัญญาในทำนองเดียวกันนี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิญญาณชั้นสูง ซึ่งมนุษย์มีส่วนร่วมกัพระเจ้า เราอาจกล่าวได้ว่าไมเคิลแองเจโลอาจจะได้ทัศนะทางความคิดนี้จากการสนทนากับฟิซิโนและศานูทิซึส ในสมัยที่เขาอาศัยอยู่ในราชสำนักของเจ้าชายลอเรนโซ เพราะฉะนั้นทัศนะในทางปรัชญาพลาโตใหม่ อาจเป็นผลพลอยได้จากการสนทนากับนักปราชญ์พวกฟิซิเนียน (Ficinian) ซึ่งเป็นนักปรัชญาที่มีอิทธิพลมากในราชสำนักนี้

นอกจากปรัชญาพลาโตใหม่ที่มีส่วนในการเป็นแรงบันดาลใจให้กับงานของไมเคิลแองเจโลแล้ว ศาสนาคริสต์ก็มีอิทธิพลไม่น้อยไปกว่าหลักปรัชญาเหล่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความรู้ลึกซึ้งขึ้นชมในพระสโวนาโรลา (Savonarola) และการกระทำของพระรูปนี้ได้มีส่วนกระตุ้นให้เขาเริ่มรู้สึกว่า ศาสนาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับสังคมที่วุ่นวายในสมัยของเขา เพราะฉะนั้นศิลปะควรจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่ศาสนา ความงามของศิลปะจึงไม่จำเป็นต้องเป็นความงามในแบบของปรัชญาพลาโตแต่เพียงอย่างเดียว เราสามารถนำความงามนี้มาประสานกับความงามในทางศีลธรรม เพราะศิลปกรรมเปรียบได้กับคัมภีร์ไบเบิลของบุคคลผู้ไม่รู้หนังสือ ศิลปะจึงเปรียบเสมือนสาวใช้ของศาสนา ซึ่งสอนให้บุคคลรู้จักบาปบุญคุณโทษ มีความศรัทธาในพระเจ้าอย่างแท้จริงและมั่นคง ทำให้สังคมนั้นเกิดความสงบเรียบร้อยและเป็นสุขกว่าที่เป็นมา

นอกจากนี้โลกกล่าวมาแล้วในช่วงต้นนี้ ผลจากการวิเคราะห์ได้ทำให้เราพบว่าการงานศิลปกรรมของไมเคิลแองเจโล ไม่เพียงแต่ทำให้เราเห็นว่าอิทธิพลของปรัชญากรีกและโรมัน และปรัชญาของคริสต์ศาสนา เข้ามามีอิทธิพลในการเป็นแรงบันดาลใจให้เขาสร้างงานศิลปกรรมเท่านั้น แต่จากผลงานที่เขาได้สร้างสรรคขึ้นมา ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนว

ความคิดในทางปรัชญาซึ่งเราสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ อภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์ ลักษณะความคิดทางอภิปรัชญานั้นเราจะพบได้จากภาพจิตรกรรมเพคาน และภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่โบสถ์ซีสตีน ผลงานเหล่านี้มีเนื้อหาส่วนใหญ่อยู่ในพระคัมภีร์ไบเบิล โดยเฉพาะงานจิตรกรรมเพคานในโบสถ์ซีสตีน ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับกำเนิดของโลกและมนุษย์ จึงเป็นที่การตอบปัญหาได้อย่างดีที่ว่า มนุษย์เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ใคร เป็นผู้สร้างโลกและมนุษย์ และพระเจ้ามีจริงหรือไม่ หรือแม้แต่ปัญหาที่ว่าตายแล้วไปไหน คำตอบเหล่านี้เราสามารถพบได้ในภาพ "การตัดสินครั้งสุดท้าย" ซึ่งทำให้เราได้ทราบว่ามนุษย์ที่ตายแล้วจะถูกเรียกขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพระเจ้าจะได้พิพากษาตัดสินว่าเขาควรจะได้ลงนรกหรือขึ้นสวรรค์ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับการกระทำเมื่อครั้งที่อยู่ในโลกมนุษย์

ปัญหาเหล่านี้ เป็นปัญหาพื้นฐานทางอภิปรัชญา ที่มนุษย์พยายามค้นหาคำตอบกันมาช้านาน แต่ความคิดก็แตกแยกกันไปเป็นหลายทาง ไมเคิลแอนเจโลอาจจะสนใจในพระคัมภีร์ไบเบิล เป็นอย่างมาก ดังนั้นความคิดทางอภิปรัชญาซึ่งมีอยู่ในพระคัมภีร์ไบเบิลทั้งฉบับเดิมและฉบับใหม่ จึงมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของเขา และได้ปรากฏออกมาในลักษณะ เป็นการสะท้อนความคิดของศิลปินและ เจตนารมณ์ของเขาที่จะทำให้การเข้าใจพระคัมภีร์ เป็นไปโดยสะดวก สำหรับผู้ไม่รู้หนังสือ

สำหรับในด้านญาณวิทยานั้น เราพบได้จากความคิดในเรื่องการตรึงตรองถึงความงาม เพราะงานศิลปกรรมของไมเคิลแอนเจโลส่วนมากนั้นทำให้เราคิดว่า ศิลปินมีเจตนาที่จะสร้างงานเหล่านี้ให้มีความงามอย่างสมบูรณ์ที่สุด แต่คนส่วนใหญ่ในสมัยเรอแนซซองส์มักจะยกย่องว่างานศิลปกรรมของกรีกและโรมันมีความงามที่สมบูรณ์ทางศิลปะมากกว่าผลงานในสมัยอื่น ๆ เพราะฉะนั้นอิทธิพลทางความงามของกรีกและโรมันจึงมีอิทธิพลเหนืองานศิลปกรรมของไมเคิลแอนเจโล เมื่อเป็นเช่นนี้อาจทำให้เรามีปัญหาต่อไปว่า จำเป็นด้วยหรือที่จะต้องสร้างงานศิลปกรรมให้เกิดความงามอย่างสมบูรณ์ ปัญหาที่เราอาจตอบได้โดยยกบทโคลงของไมเคิลแอนเจโล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี¹

¹ กูเซ็งอรรถหน้า 84

ดังนั้น ทางแห่งความรอดสำหรับโมเคลิแอนเจโล คือการไต่ตรึงครองถึงความงาม เมื่อจิตใจยังถึงความงามนั้นแล้ว ความศรัทธาจะเกิดขึ้น ทำให้เราปรารถนาบรรลุดังสวรรค์ อันเป็นสถานที่สถิตของพระเป็นเจ้า และมีความปรารถนาที่จะมีชีวิตร่วมกับพระองค์ เพราะฉะนั้นในประเด็นนี้ความงามและสวรรค์จึงเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน นั่นคือความงามเป็นสัญลักษณ์แทนสวรรค์ และความงามเป็นทางแห่งความรอดที่จะทำให้เราเข้าถึงความเป็นจริงอันสูงส่งนั่นคือพระเจ้า

ส่วนในค่านจริยศาสตร์ เราอาจกล่าวได้ว่าผลงานของโมเคลิแอนเจโลแทบทุกชิ้นมีจุดประสงค์ที่จะสอนศีลธรรมให้แก่ประชาชน ดังเราจะพบได้จากงานประติมากรรมปิเอตา ซึ่งมีแนวโน้มทางความคิดในการชักจูงบุคคลให้มีความศรัทธา และเชื่อมั่นในพระเจ้า อีกทั้ง เป็นการสอนให้บุคคลมีความรักต่อกัน เหมือนดังที่พระเยซูทรงรักมนุษย์ทุกคน พระองค์ทรงยอมสละพระชนม์ชีพ เพื่อให้มนุษย์ไ้รอดพ้นจากบาป และเปิดทางให้พวกเขาเหล่านั้นได้ไปสวรรค์และพบพระเจ้าอย่างแท้จริง

นอกจากปิเอตาแล้ว งานประติมากรรมโมเสสและคาวิตก็มีความโน้มเอียงทางความคิดในค่านการสอนให้มนุษย์ทุกคน มีความรัก ความศรัทธา และเชื่อมั่นในพระเจ้า การที่โมเสสและคาวิตมีความรักและศรัทธาอย่างมั่นคงในพระองค์เอง จึงทำให้เขาสามารถรอดพ้นจากอันตรายและจากศัตรู และสิ่งที่พวกศัตรู เหล่านั้นได้รับก็คือความทุกข์และความตาย บุคคลที่ทำความดีอย่างโมเสสและคาวิต จึงได้รับการคุ้มครองจากพระเจ้าอยู่เสมอ ผู้ใดก็ตามที่ทำความชั่ว เขาผู้นั้นจะได้รับโทษในนรกอันเป็นสถานที่ที่มีแต่ความทุกข์ระทม ซึ่งเราจะพบได้จากภาพ "การตัดสินครั้งสุดท้าย" อันเป็นภาพที่โมเคลิแอนเจโล อาจมีเจตนาสอนให้มนุษย์รู้จักกลัวเกรงบาป และกลับใจมุ่งหน้ากระทำแต่ความดี เพราะผู้ใดก็ตามที่ทำความดี เขาผู้นั้นจะได้รับการต้อนรับจากพระเจ้าในสวรรค์รวมทั้งนักบุญของพระองค์ ทุกคนจะได้รับชีวิตอมตะ ที่มีแต่ความสุขนิรันดร์ (blessedness) และได้รับความรักอย่างแท้จริงจากพระผู้เป็นเจ้าในสวรรค์ ผู้ใดก็ตามที่ได้เห็นภาพ "การตัดสินครั้งสุดท้าย" จะเห็นได้ว่า เป็นภาพที่มุ่งสอนมนุษย์ในค่านศีลธรรม มิได้เป็นการมอมเมา

ประชาชนให้หลงเชื่ออย่างงมงายในเรื่องนรก-สวรรค์ แต่ศิลปินมีจุดหมายที่จะให้ความรู้ในทางจริยธรรมแก่บุคคล เพื่อให้บุคคลกลัวเกรงบาปและมุ่งหน้ากระทำความดี ภาพวาดชิ้นนี้จึงสะท้อนหลักปรัชญาทางความคิดที่ว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว"

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์งานศิลปกรรมนั้นมิใช่จะกระทำได้แต่เฉพาะในงานศิลปะสากลเท่านั้น ศิลปะไทยซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าในทางวัฒนธรรมของไทย เป็นข้อหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับการวิจัยเป็นอย่างมาก แต่ผู้วิจัยอาจจะต้องประสบกับปัญหามากกว่าการวิจัยปรัชญาในงานศิลปะสากล ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากงานศิลปกรรมไทยส่วนมากนั้น โดยเฉพาะงานศิลปกรรมไทยในสมัยโบราณ มิได้มีการจารึกชื่อศิลปิน และมีหลายชิ้นที่ศิลปินหลายคนได้ร่วมกันสร้างจึงมิได้มีการจารึกชื่อไว้เป็นหลักฐาน อาจทำให้เราต้องใช้เวลาในการวิเคราะห์หรือวิจัยนานพอสมควร เพราะผู้วิจัยต้องใช้เวลากว้างใหญ่ในการสืบหาหลักฐานเกี่ยวกับผู้เป็นเจ้าของงาน ถ้าผู้วิจัยจะวิจัยเป็นสมัยเลยก็ได้ แต่การวิจัยนั้นไม่สามารถวิเคราะห์ได้อย่างละเอียดลึกซึ้งถึงศิลปินผู้สร้างงานนั้น

อย่างไรก็ตามยังมีศิลปกรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์หลายชิ้นด้วยกันที่ศิลปินได้จารึกชื่อไว้เป็นหลักฐาน เช่นงานจิตรกรรมของขรัวอินโขง หรืองานสถาปัตยกรรมของสมเด็จพระยานวิศวานุกิจวงศ์ เป็นต้น ในการค้นหาปรัชญาในงานศิลปกรรมของไทยเหล่านี้ อาจทำให้เราได้ทราบถึงคติหรือความเชื่อ ตลอดจนแนวความคิดของคนในสมัยนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี เพื่อแสดงให้เห็นว่าไทยก็เป็นชาติหนึ่งที่มีแนวคิดทางปรัชญา การที่มิได้เขียนเป็นวรรณกรรมปรัชญานั้น มิใช่เราไร้อารยธรรมทางความคิดหากแต่ปรัชญาของไทยเรานั้นจะแฝงมาในงานศิลปกรรม รวมทั้งในค่านิยมคตินั้นเป็นส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นในการค้นหาปรัชญาจากสิ่งทีปรัชญาแฝงมานี้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางความคิด และความลึกซึ้งในทางปัญญาของคนไทยได้เป็นอย่างดี